

ЕКОНОМИЈА

БИЗНИС

ЕКОНОМИЈА БИЗНИС

Година IX, бр. 98, февруари 2006 • СПИСАНИЕ ЗА ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА

*Д-р Гордана Витанова
Етјана Талеска, Дипл. ек.
ПАЗАР НА ПАРИ*

*Војислав Бислимовски
прв генерален директор на МБПР
МАКЕДОНСКАТА БАНКА ЗА ПОДРШКА НА
РАЗВОЈОТ - БАНКА ВО ФУНКЦИЈА НА
РАЗВОЈОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА*

*Д-р Силвана Шиклеска-Пашовска
ДИВИДЕНДНАТА ПОЛИТИКА И
ПОЛИТИКАТА НА ДИНАМИЧЕН
СТОПАНСКИ РАЗВИТОК*

*М-р Наташа Трајкова
ДЕЗИНТЕГРАЦИЈАТА НА БАЛКАНОТ -
ВОВЕД ВО НОВА ИНТЕГРАЦИЈА НА РЕГИОНОТ*

*Борис Чаловски
ЗАПАДЕН БАЛКАН -
ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
ВИРТУЕЛНА ЗОНА НА
СЛОБОДНА ТРГОВИЈА*

ISSN 1409-6781

9 771409 678008

**МИКРО
БИЗНИС КРЕДИТ**

- Без хипотека и залог
- Брза и лесна процедура
- Најниски месечни рати
- Без конкретна намена

СТОПАНСКА БАНКА АД - СКОПЈЕ
членка на NBG групацијата

Во овој број:

Д-р Гордана Витанова Татјана Талеска ПАЗАР НА ПАРИ	6	Борис Чаловски ЗАПАДЕН БАЛКАН - ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА ВИРТУЕЛНА ЗОНА НА СЛОБОДНА ТРГОВИЈА	25
Војислав Бислимовски МАКЕДОНСКА БАНКА ЗА ПОДРШКА НА РАЗВОЈОТ - БАНКА ВО ФУНКЦИЈА НА РАЗВОЈОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	10	Сузана Макрешанска ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ВО УЛОГА НА СТАБИЛИЗАТОР III	31
Проф. Д-р Тихомир Јовановски ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ НА ФИНАНСИСКИОТ ПАЗАР II	13	Зоран Темелков ПРОМЕНИТЕ ВО СУПЕРВИЗИЈАТА ВО БАНКАРСКАТА ИНДУСТРИЈА ПОД ВЛИЈАНИЕ НА БАЗЕЛ I И БАЗЕЛ II СПОГОДБАТА I	34
Д-р Силвана Шиклеска - Пашовска ДИВИДЕНДНАТА ПОЛИТИКА И ПОЛИТИКАТА НА ДИНАМИЧЕН СТОПАНСКИ РАЗВИТОК	17	Драги Аргировски МЕЃУНАРОДЕН САЕМ МЕБЕЛ 2006 НАД ТРИ ДЕЦЕНИИ ТРАДИЦИЈА И РАЗВОЈ	36
М-р Наташа Трајкова ДЕЗИНТЕГРАЦИЈАТА НА БАЛКАНОТ - ВОВЕД ВО НОВА ИНТЕГРАЦИЈА НА РЕГИОНОТ?	19	БЕРЗАНСКИ БАРОМЕТАР	37
		СТАТИСТИЧКО КАТЧЕ	40
		БИЗНИСОТ ОВОЈ МЕСЕЦ	42

Издавач (Editor): "ЕУРО-МАК-КОМПАНИ" ДОО - СКОПЈЕ

Издавачки совет: д-р Глигор Бишев (претседател), Андреја Јосифовски, Доне Таневски, д-р Драгољуб Арсовски, Кашерина Даскалова, м-р Марјан Бојачиев, м-р Најденко Појоски, Ристиво Гушков, д-р Рубинчо Заревски, д-р Тихомир Јовановски, Трајче Мукаџиов, Трифун Костиовски.

Редакција (Editorial): Проф. д-р Тихомир Јовановски, д-р Андријана Ристиеска, д-р Антонија Никифорова, д-р Брајислав Милошевиќ, Владимир Павлески, д-р Гордана Трајковска, д-р Гордана Виџанова, д-р Гоце Пејрески, Даниела Штереска, д-р Дејан Мицковиќ, д-р Димко Кокароски, Драги Аргировски, м-р Злајко Вейеровски, м-р Зоран Јовановски, д-р Зоран Јолески, д-р Зорица Божиновска, д-р Ирина Кикеркова, д-р Јован Пејковски, д-р Кашерина Илијеска, д-р Љубчо Печижарски, Мира Тодорова, д-р Олга Градшка - Теменугова, м-р Пејтар Гошев, д-р Славица Роческа, д-р Софроние Миладиновски, д-р Таки Фиџи, д-р Тихомир Чејреџанов, д-р Трајко Славески, д-р Шабан Преовала.

Главен и одговорен уредник (Editor in Chief): Проф. д-р Тихомир Јовановски

Секретар (Secretary): Цветанка Виларова

Техничко уредување (Computer and technical processing): Еуро-Мак-Компани, Скопје

Печати (Printed): "ВИНСЕНТ ГРАФИКА" - Скопје

Адреса на редакцијата (Publishers address): ул. Црвена оштинина б.б., 1000 Скопје

Телефон (Phone): 3211-915, 3211-864 ; **тел/факс (Phone/fax):** +389 (0)2/3119-218

Web: www.emc.com.mk **E-mail:** euromakcompany@hotmail.com

Единствен даночен број (ЕДБ): МК4030992257114

Жиро сметка (giro account): 300000001076348 Комерцијална банка Скопје

Девизна сметка: 40100-62016-1625730522-21808 Комерцијална банка Скопје

Годишна претплата: Денарска пројтивредност 70 ЕУР, за европски земји 130 ЕУР, за прекуокеански земји 150 УСД, плус 5% ДДВ.

Списанието се оданочува со повластена даночна стапка согласно членот 30 од Законот за данок на додадена вредност.

Носител на материјалните права е издавачот. Забрането е печатавање, копирање и умножување на написите или нивни делови без претходно обезбедена согласност од издавачот.

Погледите изнесени во објавените статии се на авторите на текстовите и не секогаш ги искажуваат погледите и ставовите на Редакцијата на "Економија и бизнис"

ЗОРАН ТЕМЕЛКОВ

1. Вовед

Како интернационални супервизорски стандарди Базелската Спогодба е за прв пат официјално претставена во доцните осумдесетти. Во наредните години овие стандарди се користат како основа за споредба од страна на националните супервизорски агенции и институции во банкарскиот сектор. Базел I стандардите ја воспоставија основата за барање за капитална адекватност врз основа на ризични пондери назначени на средства од одредена ризична класа. Потребата за нови стандарди се појавува во доцните деведесетти, во време кога се појавуваат голем број на банкарски кризи ширум светот.

Новата Базелска Спогодба е заснована на три столба. Исто така овие стандарди нудат пософистицирани и попрецизни методи кои што ќе бидат во состојба да се соочат со промените во банкарската индустрија, како и со новите финансиски инструменти кои не се земени во предвид во старите стандарди.

2. Поделба на Базел стандардите (историски поглед)

Според Jakarta Post (2004) потребата за нови (Базел II) супервизорски стандарди е последица од недостатоците на Базел I стандардите поради кои што почнува да слабее супервизијата на банките. Исто така Jakarta Post (2004) го потенцира фактот дека поради ниското исполнување и застареност на супервизорските стандарди, банките имаат можност да извршуваат нелегални активности, кое што доведуваат до затварање односно ликвидација на банките. Ова е подржано со фактот дека Базел II е фокусиран на методите за про-

ценување на капитални барања заедно со регулаторно исполнување и политика за објавување на банките (Jorg, 2004; Bonte, 1999).

Исто така Kraussl (2003) потенцира дека еден од позначајните недостатоци на Базел I е неговата неспособност да инкорпорира одредени аспекти од финансиската теорија како што е Value at Risk (VaR) моделирањето. Неможноста на Базел I стандардите да се соочат и прилагодат на промените во финансискиот сектор започнува како резултат на ова ограничување комбинирани со финансиските иновации од кои што произлегла можноста за таканаречен "regulatory capital arbitrage" (Kraussl, 2003).

Друга критика на Базел I е дека при крајот на деведесеттите аналитичката способност на овој Акорд, земајќи го во предвид коефициентот на капитална адекватност за развиените економии, резултира во донесување на погрешни заклучоци во врска со банката (Kraussl, 2003). На пример голем број на банки кои што работат во развиени пазари објавиле успешен коефициент на капитална адекватност непосредно пред почетокот на кризите (Estrella et al, 2000. Во продолжение Kraussl (2003) истакнува дека ризично пондерираната структура составена од четири кошници е исто така критицизирана како структура која е премногу "проста" во нејзината основа, земајќи ја во предвид можната опасност од лоши побарувања.

Причини кои што допрidonеле за модифицирање на Базел стандардите се претставени во анекс 1. Табелата презентирани од страна на Базелскиот Комитет (2004) ги набројува главните фактори кои што се одговорни за настанување на банкарските кризи во периодот 1991 – 2000, во G-10 земји. Анализирајќи ги овие фактори може да се

забележи дека кредитниот ризик (credit risk) како фактор е присутен во сите кризи (освен во Barings и Herstat). Други позначајни фактори кои што допрidonеле за појавувањето на одредени кризи биле: слаба регулација, оперативен и пазарен ризик. Сodrуги зборови, 11 од вкупно 13 кризи потикнале промени во супервизорскиот процес.

Пример за потребата за нов Базелски Акорд е претставена во последната колона од табелата. Имено, фактори одговорни за кризите кои што настанале во периодот 1998 – 2000 во САД се: кредитен ризик и оперативен ризик. Bonte (1999) потенцира дека сите кризи во G-10 земјите се причина за појавување на потребата за развивање на нови пософистицирани стандарди.

3. Базел I стандарди

Со одлуката на Базелскиот Комитет, банкарскиот капитал е поделен во два слоја, Tier 1 и Tier 2 (BCBS, 1988; BCBS, 2003). Капиталната база на банката треба да е составена од најмалку 50% од Tier 1 капитал (составен од основниот капитал на банката и објавените резерви) и дополнителен, Tier 2, капитал со максимален износ еднаков на основниот капитал на банката (BCBS, 2003).

Основниот капитал на банката заедно со објавените резерви е единствената компонента која што е интернационално препознатлива. Исто така основниот капитал на банката е објавен и во извештаите наменети за јавноста, врз основа на што пазарот подготвува анализа за капиталната адекватност на банката. За таа цел Базелскиот Комитет ја потенцира посебната важност на Tier 1 капиталот (BCBS, 1988).

За разлика од основниот капитал, дополнителен капитал е составен од повеќе компоненти: необјавени ре-

резерви, ревалоризациони резерви, општи провизии/резерви за загуби настанати од ненаплатени кредити, хибридни капитални инструменти, и субординирани обврски. Под необјавени резерви како дел од дополнителниот капитал се подразбираат резерви што се пренесуваат низ извештаите за биланс на успех и исто така резерви кои што се одобрени од националното супервизорско тело. Пресметувањето на овие резерви зависи индивидуално од легалните и сметководствени стандарди на секоја земја.

Бидејќи во некои земји сметководствените стандарди дозволуваат ревалоризација на активата со цел да се презентира моменталната вредност на активата, односно на основните средства на банката, ревалоризационите резерви треба да бидат вклучени во капиталната база на банката. Ревалоризација може да биде изготвена преку официјална ревалоризирање пренесено низ финансиските извештаи на банката или како додаток на капиталот од скриени (прикриени) вредности кои потекнуваат од активата која е во форма на капитални вложувања заведени според нивната нето основа (книговодствена вредност на капиталните вложувања). Општи провизии/резерви за загуби настанати од ненаплатени кредити, целта на овие резерви е да поддржат потенцијални загуби и истовремено да асистираат во идни одливи. Бидејќи овие резерви се назначени за посебни компоненти во активата и немаат одговорност за намалување во проценката на конкретни средства, тие се вклучени во Tier 2 капиталот. Одстапувања ќе бидат направени само за резервите за провизија кои што се одобрени за случаи каде што е намалена (impaired) вредноста на индивидуални средства (BCBS, 1988).

Групата 'хибридни капитални инструменти' како дел од дополнителниот капитал ги зема во предвид капиталните инструменти кои што поседуваат мешани карактеристики помеѓу обврски и капитал. Меѓутоа овие финансиски инструменти се сметаат како дел од Tier 2 капитал се додека се во состојба да ги покриваат загубите на банката и притоа да не иницираат ликвидација на банката. За капиталната ка-

тегорија 'субординирани обврски' е одлучено (од страна на Базелскиот Комитет) дека субординирани обврски со рок на доспевање повеќе од пет години може да бидат вклучени во капиталната база. Причина за вклучување на овие обврски во капиталната база се нејзините недостатоци. Имено, фиксираната дата на доспевање и ограничувањето за подршка на загуби на банката во ситуации кога не е објавена ликвидација на истата. За да се процени ризично пондериралиот коефициент на адекватност на капиталот, одредени исклучоци од капиталната база треба да се земат во предвид. Имено, 'goodwill' е исклучен од Tier 1 капитал заедно со инвестиции во ограноци (subsidiaries) кои што извршуваат банкарски и финансиски активности кои што не се вклучени во националните системи (BCBS, 1988). Главна причина за воведувањето на ризичен пондериран коефициент во рамката на Базел 1 стандардите за пресметување на минималните капитални барања, е резултат од предностите што овој метод ги има споредено со други методи (како што е на пример таканаречениот gearing ratio). Една од овие предности е можноста што овој метод ја овозможува за полесно споредување на финансиските системи во случај кога нивната структура се разликува. Друга предност на ризично пондериралиот коефициент е неговата особина за полесно интегрирање на вон билансни позиции (Lastra, 2004).

Земајќи го во предвид country transfer risk, првенствено две методи се земени во предвид за негово одредување. Првиот метод е заснован на поделба помеѓу побарувања од домашни и странски институции. проблемот е тоа што овој метод не го зема во предвид фактот дека овој ризик е различен за секоја земја. Исто така овој вид на по-

делба не ја зема во предвид интернационалната интеграција на финансиските пазари. Вториот метод (воедно и усвоен во рамките на Базел 1) е базиран врз поделба на земјите во групи врз основа на нивниот кредитен рејтинг.

Супервизорското тело има привилегија да назначи прифатлив пондер за побарувања издадени од претпријатија од домашниот јавен сектор (PSE). Единственото ограничување поставено од страна на Базелскиот Комитет е дека назначените пондери мора да бидат 0%, 10%, 20% од 50% за домашни PSE и 20% пондер за PSE кои се ситуирани во земји членки на OECD. Што се однесува до државните компании, тие ќе бидат носители на 100% пондер. Целта на ова е да се спречи појавувањето на било каква конкурентна разлика помеѓу компаниите од државниот и приватниот сектор. Земајќи ги во предвид залозите, Базел 1 стандардите посочуваат дека ограничено признавање постои за залог кои што е осигуран наспрема парични средства или хартии од вредност издадени од странат на владите на OECD земјите. На заеми кои што не се целосно осигурани со овие средства ќе им биде доделен пондер само за тој дел од заемот кој што е осигуран со залог. Заеми осигурани од странат на банка која не е членка на OECD ќе добија пондер од 20% во случај кога оригиналната трансакција има рок на доспевање помалку од една година.

Според Базелскиот Комитет 50% пондер е назначен за заеми кои што се поддржани (осигурани) со хипотека. Меѓутоа треба да се има во предвид дека пондер од 50% нема да биде доделен на кредити издадени на бизниси кои што се баваат со спекулативна изградба и развивање на имоти.

Продолжува

